

”ככה לא בונים חומה?”

פתיח: על חופש התנועה כזכות חברתית

1. ויקרא כה, י: וקדשתם את שנת החמישים שנה, וקראתם דרור בארץ לכל יושביה.
2. בבלי, ראש השנה ט, ע”ב: דכולי עלמא [=הכל סוברים] ידרורי - לשון חירות, מאי משמע? - דתניא: אין דרור אלא לשון חירות. אמר רבי יהודה: מה לשון דרור? כמדוייר בי דיירא ומוביל סחורה בכל מדינה” (ראש השנה ט, ע”ב).
3. סעיף 6 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו: (א) כל אדם חופשי לצאת מישראל; (ב) כל אזרח ישראלי הנמצא בחוץ לארץ זכאי להיכנס לישראל.
4. הצעת חוק יסוד: זכויות האדם והאזרח (ה”ח 1085, תשלי”ג, עמ’ 448): כל אדם זכאי לנוע בארץ, לקבוע בה את מקום מגוריו ולצאת ממנה; אין מגבילים זכות זו אלא על פי חוק.

גדר ההפרדה בירושלים - נתונים

גדר ההפרדה:

תוואי כולל: 770 ק”מ, מהם: 409 ק”מ הושלמו, 66 ק”מ בבנייה, 248 ק”מ מתוכננים (מאי OCHA, 2008).

בגדר מצויים 66 שערים, אך רק ב-39 מהם מאפשר צה”ל מעבר לפלסטינים בעלי אישורים, ורק בחלק משעות היום (“בצלם”, מאי 2008).

’עוטף ירושלים’: מתוך כ-770 ק”מ של גדר ההפרדה, כ-214 ק”מ מהווים את מכשול ההפרדה בתוך וסביב לירושלים. השטח שהחומה מקיפה נחלק, סכמטית, לארבע גושים: ירושלים המזרחית, גבעת זאב, גוש עציון ומעלה אדומים. נכון לסוף 2008 הושלמו כ-84 ק”מ של המכשול באזורים החשובים והרלוונטיים ביותר של ירושלים רבתי, כ-39 ק”מ נוספים מצויים בשלבי בנייה וכ-91 ק”מ תוכננו אך בנייתם טרם החלה (בעיקר באזור גוש-עציון אשר בו הגדר הוקמה חלקית, ובאזור מעלה אדומים – 64 ק”מ של הגדר המתוכננת כמעט ולא החלו עבודות הקמה)

אי אכיפת פסיקות בג”ץ:

בשלוש עתירות בהן הורה בג”ץ למדינה לשנות את תוואי גדר ההפרדה, לא פורקה הגדר ולא הוקמה מחדש בתוואי חלופי. (בצלם, יולי 2008).

קו התפר:

17 יישובים פלסטיניים מצויים בין הגדר (התוואי הקיים והמתוכנן) לבין הקו הירוק, בהם חיים 27,520 תושבים הזקוקים לאישורי שהייה. 54 יישובים מצויים ממזרח לגדר ומוקפים בחסימות או בגדר באופן חלקי או מלא, ובהם חיים 247,800 תושבים (“בצלם”, פברואר 2008).

לימוד ועיבוד: אל תדכא עני בשער

משנה: (בני החצר) כופים אותו (את כל אחד מבני החצר) לבנות (יחד עמם) בית שער ודלת לחצר. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל החצרות ראויות לבית שער...

גמרא: האם לומר שבית שער דבר טוב הוא?

והרי אותו חסיד שהיה רגיל שאליהו היה מדבר איתו עשה בית שער ושוב לא היה מדבר איתו - אין זה קשה: זה מפנים, זה מבחוץ.

ואם תרצה לומר זה וזה מבחוץ - אין זה קשה: זה יש לו דלת, זה אין לו דלת.

ואם תרצה לומר זה וזה יש לו דלת - אין זה קשה: זה יש לו מפתח, זה אין לו מפתח.

ואם תרצה לומר זה וזה יש לו מפתח - אין זה קשה: זה פתיחתו מבפנים וזה פתיחתו מבחוץ.

(תרגום תלמוד בבלי, מסכת בבא בתרא, פרק ז' ע"ב)

אל תדכא עני בשער.

מעשה באישה אחת שהייתה יושבת בשכונתו של בעל השדה

ויצאו שני בניה ללקט ולא הניחם בעל השדה.

אמן היתה אומרת: "מתי יבואו בני מן השדה, שמא אמצא בידם כלום לאכול?"

והם היו אומרים: "מתי נלך אל אמנו, שמא נמצא בידה כלום לאכול?"

היא לא מצאה בידם כלום, והם לא מצאו בידה כלום לאכול,

והניחו ראשיהם בין ברכי אמם ומתו שלושתם ביום אחד.

אמר להם הקב"ה: "אין אתם גובים מהם, אלא נפשות. חייכם, אף אני אגבה מכם נפשותיכם. וכן הוא אומר אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעייהם נפש:

(מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק לח)

מגבלות על חופש התנועה:

תוספתא בבא מציעא יא, כז: מי שהיה פלן לרבים, ספר לרבים, נחתום [=אופה] לרבים, שולחן [=שולחני,

בנקאי] לרבים, ואין שם אחר אלא הוא, והגיעה שעת הרגל ומבקש לילך לתוך ביתו [=שבעיר אחרת], יכולין

לעכב על ידיו עד שיעמיד אחר תחתיו. ואם התנה עמהן בבית דין [=מרש, שיוכל לעזוב את העיר בשעת החג

ולשוב לביתו], או שעברו עליו את הדרך [=שבני העיר הפרו את ההסכם עמו], הרשות בידו.

שולחן ערוך, אבן העזר עו, ה: יש לאישה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב, שלא ימנע

מעונתה, ולא יצא אלא ברשותה.

אמנת האג 1907:

סעיף 50

אין להטיל על האוכלוסיה עונש קיבוצי, כספי או אחר, בשל מעשיהם של בודדים, כשאין לראותה כנושאת באחריות משותפת למעשים אלה.

אמנת ז'נבה הרביעית:

סעיף 5

מצא אחד מבעלי הסכסוך שמוגן הנמצא בשטחו חשוד לחלוטין על פעולות, או עוסק בפעולות, לרעת בטחונה של המדינה, לא יהיה אותו אדם זכאי לתבוע לעצמו את הזכויות וזכויות-היתר לפי האמנה הזאת, שאילו השתמשו בהן לטובת אותו אדם, היו פוגעות בבטחונה של אותה מדינה. נעצר אדם בשטח כבוש, כמרגל או כמחבל או כחשוד חשד של ממש בפעולה לרעת המעצמה הכובשת, יהיו רואים אותו אדם, מקום שהביטחון המוחלט מחייב את הדבר, כאילו הפסיד את זכויות-הקשר שלו לפי האמנה הזאת. בכל מקרה מן המקרים האלה ינהגו בכל זאת בבני אדם כאלה במידה אנושית, ואם הועמדו לדיון, לא ישללו מהם את הזכויות של שפיטה הוגנת וסדירה שנקבעו באמנה הזאת. כן יעניקו להם בהקדם האפשרי, ובמידה שאין בכך פגיעה בביטחון של המדינה או של המעצמה הכובשת - הכל לפי העניין, - את כל הזכויות וזכויות-היתר של אדם מוגן לפי האמנה הזאת.

סעיף 33

שום מוגן לא ייענש על עבירה שלא עבר אותה בעצמו. עונשים קיבוציים וכן כל אמצעי הפחדה או השלטת טרור אסורים. הביזה אסורה. מעשי תגמול כלפי מוגנים ורכושם אסורים.

סעיף 78

היתה המעצמה הכובשת סבורה שיש צורך, מטעמי הכרח של בטחון, לנקוט אמצעי בטחון כלפי מוגנים, רשאית היא, לכל היותר, לייחד להם מקום מגורים או לעצרם. החלטות בנוגע לייחוד מקום מגורים או למעצר, כאמור לעיל, יתקבלו לפי נוהל סדיר שתקבע המעצמה הכובשת בהתאם להוראות האמנה הזאת. נוהל זה יכלול את זכות הערעור של הצדדים הנוגעים בדבר. החלטות על ערעורים יינתנו בהקדם האפשרי. אושרו החלטות, הן יהיו נתונות, מתקופה לתקופה, ואם אפשר - כל שישה חדשים, - לעיון מחודש מטעם גוף מוסמך שיוקם על ידי המעצמה האמורה. מוגנים שייחדו להם מקום מגורים ושנדרשו, איפוא, לעזוב את בתיהם, ייהנו ממלוא היתרון של סעיף 39 לאמנה זאת.

יהיה ביתך פתוח לרווחה

לפי שזכר למעלה שמעון הצדיק שעל גמילות חסדים העולם עומד, בא ללמד איך יתנהג בגמילות חסדים ואמר "יהיה ביתך פתוח לרווחה", פירוש שלא ירגיל עצמו לאכסן ביתו העניים לבד, אלא יהיה ביתו פתוח לכל עובר ושב, בין עשיר בין עני, שיהיה להם רווחה ונחת רוח, כי זאת המצווה היא יקרת ערך עם העשירים שלא חסר להם כלום, עם כל זאת שיקבלו הבעל הבית, ימצא העשיר רווחה ונחת, כל שכן העניים, כי זאת המצווה היא קיום העולם כנזכר לעיל, "העולם עומד", והעניין הוא שהקיבוץ המדיני שהוא קיום העולם הוא קיומו ועיקרו על זאת המצווה, שאי אפשר שיהיה הקיבוץ המדיני ולא יושלם סידורו, אלא בהיות בני המדינה עוזרים זה לזה וגומלים חסד זה לזה במלאכות ובפעולות כנודע, שאם לא יעזרו זה לזה, או ינגדו זה לזה יפסיד הקיבוץ המדיני, ולזאת הסיבה נתרחקו עמון ומואב מלבוא בקהל, מידה כנגד מידה, הם לא רצו לעשות עם ישראל גמילות חסדים, "כי לא קידמו אותם בלחם במים" (דברים כג, ה), גם כן נענשו שלא יהיה להם קיבוץ מדיני עם ישראל ולא יבואו בקהל מידה כנגד מידה. וזה שאמר התנא "יהיה ביתך פתוח לרווחה" - לכל אדם, שלא יהיה סגור בפני שום אדם אפילו מהגויים וכיוצא, ובזה ימשך מזה מידה אחרת טובה "ויהיו עניים בני ביתך", שלא יתביישו להיכנס לביתך, בראותם דכל דכפין יתי ויאכל...

(אהבה בתענוגים לרבנו אברהם אזולאי, סבו של מרן החיד"א)